

**การมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัด
ของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี***
**COMMUNITY PARTICIPATION IN PROMOTING THE UMBAT KAO WAT
TRADITION OF WAT UTHAYAN AT BANG KRUI DISTRICT
IN NONTABURI PROVINCE**

พระศุกร ภูมิพลโย

Phra Supakorn Bhumipanyo

วัดอุทยาน นนทบุรี

Wat Uthayan, Nonthaburi

Corresponding Author E-mail: supakorn.changthom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัด 2. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัด และ 3. นำเสนอการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีการวิจัยเชิงปริมาณโดยแบบสอบถามที่ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.950 จากกลุ่มตัวอย่าง 399 คน สถิติที่ใช้คือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูป หรือคน โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก 2. หลักการวงจร PDCA ส่งผลต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี สามารถทำนายได้ร้อยละ 86.2 และหลักสราณียธรรม 6 สามารถร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 33.5 3. การประยุกต์หลักสราณียธรรม 6 เพื่อส่งเสริมพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย 3.1 เมตตากายกรรม ชุมชนเข้าร่วมประชุมวางแผนและเสนอแนวคิดร่วมกัน 3.2 เมตตาวจีกรรม ระหว่างการตัดสินใจ 3.3 เมตตามโนกรรม ผู้เข้าร่วมประชุมมีเจตนา

และความหวังดีต่อกัน 3.4 สาธารณโภคี มีการแบ่งปันข้อมูลและทรัพยากรเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 3.5 สีสสามัญญตา ผู้เข้าร่วมการคิดตัดสินใจประพฤติตนสุจริตและยึดหลักคุณธรรมร่วมกัน และ 3.6 ทิฏฐิสามัญญตา ทุกฝ่ายมีความเห็นร่วมกันในเป้าหมาย
คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; การส่งเสริม; ชุมชน; ประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัด

Abstract

Objectives of this research article were: 1. to study the level of community participation in promoting the Umbat (carrying alms bowls to the temple) tradition, 2. to study factors influencing community participation in promoting this tradition, and 3. to present the community participation in promoting the Um Bat tradition at Wat Uthayan, Bang Kruai District, Nonthaburi Province. A mixed-methods research design was employed. For the quantitative research, a questionnaire with an overall reliability coefficient of 0.950 was distributed to 399 samples. The statistics used included frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. For the qualitative research, in-depth interviews were conducted with 10 key informants, and the data were analyzed using descriptive content interpretation.

The findings revealed that: 1. The overall development of community participation in promoting the Um Bat tradition at Wat Uthayan, Bang Kruai District, Nonthaburi Province was at a high level. 2. The application of the PDCA cycle significantly influenced the development of community participation in promoting the Um Bat tradition, predicting 86.2% of the variance, while the six principles of Saraniya Dhamma jointly predicted by 33.5%. 3. The application of the six principles of Saraniya Dhamma to enhance community participation in promoting the Um Bat Khao Wat tradition was also found to be at a high level, consisting of: 3.1 Metta-kayakamma, acts of goodwill,-community members participated in meetings, planning, and jointly proposing ideas; 3.2 Metta-vacikamma, kind speech, during decision-making processes; 3.3 Metta-manokamma, thoughts of goodwill, participants demonstrated goodwill and positive intentions toward one another; 3.4 Sadharanabhogi, sharing of resources,-members exchanged information

and resources for the common good; 3.5 Silasamanyata, moral harmony, participants conducted themselves with honesty and adhered to shared ethical principles; and 3.6 Ditthisamanattata, harmony in views, all parties shared a common perspective and goals.

Keywords: Community Participation; Promotion; Community; Umbat Kao Wat Tradition

บทนำ

ประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการทำบุญของชาวพุทธสะท้อนถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและความมุ่งมั่นในการสั่งสมบุญกุศล การอุ้มบาตรเข้าวัดหมายถึงการนำสิ่งของไปถวายแด่พระภิกษุสงฆ์เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติศาสนกิจถือเป็นประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่พุทธกาล อันมีรากฐานจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการให้ทานและการทำบุญ เป็นวิถีแห่งความเมตตาและการเกื้อกูลกันในสังคมโดยทั่วไป ประเพณีนี้จะจัดขึ้นในช่วงเช้าของวันพระหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา และวันมาฆบูชา ชาวบ้านจะนำอาหาร ข้าวของเครื่องใช้ หรือเงินไปถวายแด่พระสงฆ์ที่วัด เพื่อแสดงความเคารพและสนับสนุนการดำรงชีวิตตามวิถีสมณะ ทั้งยังเป็นวิธีการสร้างบุญกุศลและเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของพุทธศาสนิกชนในอดีต ชาวบ้านมักถือบาตรหรือสิ่งของด้วยตนเอง และเดินทางไกลไปยังวัดเพื่อถวายแก่พระสงฆ์ แสดงออกถึงความเสียสละ ความศรัทธา และความอดทนของผู้ปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลง ประเพณีนี้ได้ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ นอกจากการถวายบาตรแล้ว บางพื้นที่ยังพัฒนาเป็นงานประเพณีประจำปีที่ประกอบด้วยกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรม เช่น ขบวนแห่พระบรมสารีริกธาตุ การแสดงธรรมเทศนา และการประกวดขบวนแห่ของชุมชน ซึ่งช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัดกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง (กฤษดา สมบัติชัย, 2560)

ปัจจุบันประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดเริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะในเขตเมืองที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว วัดและชุมชนที่เคยมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดประเพณีกลับลดบทบาทลง ส่วนหนึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว รวมถึงการย้ายถิ่นเพื่อทำงานในเมืองใหญ่ ส่งผลให้การมีส่วนร่วมในประเพณีนี้ลดลง ปัญหาดังกล่าวเป็นความท้าทายต่อการสืบทอดมรดกทางศาสนาและวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า นอกจากนี้ การขยายตัวของชุมชนเมือง วิถีชีวิตที่เร่งรีบ การรับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตก ตลอดจนการพัฒนาเทคโนโลยี และการเคลื่อนย้ายประชากรจากชนบทเข้าสู่เมือง ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้ความ

ผูกพันกับวัดและกิจกรรมทางศาสนาตลอด ส่งผลให้การสืบสานประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัด ซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวพุทธอ่อนแรงลงอย่างเห็นได้ชัด (ธเนศวร์ นครนาค, 2563) ปัจจุบันประเพณีอุ้มบาตรของวัดอุทยานกำลังเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ลดลงจากวิถีชีวิตที่เร่งรีบ โดยเฉพาะกลุ่มคนวัยทำงาน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวจากขยายเป็นเดี่ยว ทำให้การปลูกฝังประเพณีแก่บุตรหลานไม่ต่อเนื่อง แม้วัดอุทยานจะพยายามอนุรักษ์ประเพณีนี้ไว้ แต่ยังขาดความต่อเนื่อง และการบูรณาการกับโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่น

การประยุกต์ใช้หลัก PDCA (Deming, 1986) ร่วมกับหลักสราณียธรรม 6 ซึ่งมีรากฐานมาจากพระไตรปิฎก (ที.ปา. (ไทย) 11/422/300) มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม จากสภาพปัญหาดังกล่าว วัดซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของชุมชนเริ่มสูญเสียบทบาทในการนำทางศาสนาและจิตใจ อีกทั้งบางวัดยังประสบปัญหาการขาดแคลนพระสงฆ์และการมีส่วนร่วมจากชุมชน ส่งผลให้การสืบสานประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดยังเป็นเรื่องท้าทาย ดังนั้น วัดและชุมชนจำเป็นต้องร่วมมือกันเพื่อฟื้นฟูและธำรงคุณค่าของประเพณีนี้ให้คงอยู่ในสังคมปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อนำเสนอการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไป ในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี จำนวน 149,649 คน ครอบคลุม 9 ตำบล ได้แก่ วัดชะลอ บางกรวย บางสีทอง

บางขุน บางขุนกอง บางคูเวียง มหาสวัสดิ์ ปลายบาง และศาลากลาง (ที่ว่าการอำเภอ บางกรวย จังหวัดนนทบุรี, 2565)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ทั้ง 9 ตำบล โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1973)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการกำหนดแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) รวม 10 รูปหรือคน 1. พระสังฆาธิการ 2 รูป 2. พระสงฆ์ผู้ดูแลโครงการ 2 รูป 3. ตัวแทนผู้นำชุมชนวัดอุทยาน 2 คน 4. ประชาชนชุมชนวัดอุทยาน 2 คน และ 5. นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด การพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วม ทฤษฎี PDCA และหลักสาราณียธรรม 6 เพื่อนำมา สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิด และใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไป ในชุมชนวัดอุทยาน จำนวน 400 คน

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบ มีโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่คัดเลือกแบบเจาะจงจำนวน 10 รูปหรือคน โดยขอ อนุญาตอย่างเป็นทางการ กำหนดวันเวลาเข้าสัมภาษณ์ ใช้วิธีบันทึกและอัดเสียง ถอดความ วิเคราะห์ และสรุปผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและปัจจัยส่วนบุคคลที่มี ผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดอุทยาน และใช้สถิติ อนุมานด้วยการถดถอยพหุคูณแบบ Stepwise เพื่อพยากรณ์ตัวแปรตามจากตัวแปรอิสระ ตั้งแต่สองตัวขึ้นไป โดยทดสอบที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่าง เป็นระบบ แล้ววิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยตีความและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ เพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวม

หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
1. ด้านการคิดตัดสินใจ	4.24	0.58	มาก
2. ด้านการดำเนินงาน	4.36	0.45	มาก
3. ด้านการร่วมรับผลประโยชน์	4.66	0.49	มากที่สุด
4. ด้านการตรวจสอบ	4.56	0.59	มากที่สุด
5. ด้านการประเมินผล	4.54	0.60	มากที่สุด
ภาพรวม	4.47	0.37	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.47$, S.D.=0.37) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ($\bar{X}=4.66$, S.D.=0.49) ด้านการตรวจสอบ ($\bar{X}=4.56$, S.D.=0.59) และด้านการประเมินผล ($\bar{X}=4.54$, S.D.=0.60) อยู่ในระดับมากที่สุด ขณะที่ด้านการดำเนินงาน ($\bar{X}=4.36$, S.D.=0.45) และด้านการคิดตัดสินใจ ($\bar{X}=4.24$, S.D.=0.58) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

ตารางที่ 2 ทฤษฎีวงจร PDCA อย่างน้อย 1 ด้าน ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

ทฤษฎีวงจร PDCA	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	1.152	0.166		6.924	0.000
ด้านลงมือปฏิบัติ	0.194	0.015	.419	13.004**	0.000
ด้านการตรวจสอบ	0.215	0.012	.546	17.522**	0.000
ด้านการปรับปรุงแก้ไข	0.276	0.027	.346	10.087**	0.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ทฤษฎีวงจร PDCA ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับตามอิทธิพลคือ ด้านลงมือปฏิบัติ ด้านการตรวจสอบ และด้านการปรับปรุงแก้ไข ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple R)

เท่ากับ 0.862 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R Square) เท่ากับ 0.743 และค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R Square) เท่ากับ 0.739 ส่วนค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการตัดสินใจ (Std. Error) เท่ากับ 0.175

สรุปได้ว่า ทฤษฎีวงจร PDCA สามารถทำนายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดได้ร้อยละ 86.2 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านลงมือปฏิบัติสามารถทำนายได้ร้อยละ 54.6 ด้านการตรวจสอบร้อยละ 41.9 และด้านการปรับปรุงร้อยละ 34.6 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 หลักสาราณียธรรม 6 อย่างน้อย 1 ด้าน ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

หลักสาราณียธรรม 6	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	3.319	0.204		16.241	0.000
ด้านเมตตาการุณกรรม	0.112	0.043	0.167	2.599*	0.010
ด้านเมตตาวิจิตรกรรม	0.046	0.023	0.122	2.005*	0.046
ด้านเมตตาโมกขกรรม	0.109	0.044	0.160	2.499*	0.013

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

หลักสาราณียธรรม 6 ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับตามอิทธิพลคือ ด้านเมตตาการุณกรรม ด้านเมตตาวิจิตรกรรม และด้านเมตตาโมกขกรรม ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple R) เท่ากับ 0.335 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R Square) เท่ากับ 0.113 และค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R Square) เท่ากับ 0.103 ส่วนค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการตัดสินใจ (Std. Error) เท่ากับ 0.324

สรุปได้ว่า หลักสาราณียธรรม 6 สามารถร่วมกันทำนายความมีส่วนร่วมของชุมชนได้ร้อยละ 33.5 โดยพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านเมตตาการุณกรรมสามารถทำนายได้ร้อยละ 16.7 ด้านเมตตาวิจิตรกรรมร้อยละ 16.0 และด้านเมตตาโมกขกรรมร้อยละ 12.2 ตามลำดับ

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบว่า 1. การประยุกต์ด้านเมตตาการุณกรรม (ช่วยเหลือกันทางกาย) พบว่าชาวบ้านช่วยกันจัดเตรียมสถานที่ ขนของ จัดขบวนอุ้มบาตร และดูแลผู้สูงอายุ โดยแบ่งหน้าที่ตามความถนัด เช่น แม่บ้านทำครัว เยาวชนช่วยขนของ กิจกรรมดำเนินไปด้วยแรงกายของคนในชุมชนที่สมัครใจร่วมมือ พระภิกษุสงฆ์และญาติโยมช่วยดูแลความเรียบร้อยอย่างไม่แบ่งแยก ทุกคนแสดงความเสียสละและพร้อมใจช่วยเหลือกัน 2. การประยุกต์ ด้านเมตตาวิจิตรกรรม (พูดแต่คำดี) การสื่อสารเน้นคำพูดอ่อนโยน เป็นมิตร

และให้กำลังใจ มีการกล่าวคำอนุโมทนา ชมเชย และขอบคุณกันอย่างเปิดเผย 3. การประยุกต์ด้านเมตตามโนกรรม (คิดดีต่อกัน) พบว่า ชาวบ้านตั้งใจและคิดดีต่อวัดและเพื่อนบ้าน ในการร่วมกิจกรรม ไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก ทุกคนมุ่งหวังให้ประเพณีดำรงอยู่แม้มีความเห็นต่างก็รับฟังกันด้วยใจเป็นกลางและเคารพซึ่งกันและกัน 4. การประยุกต์ด้านสาธารณโภคี (แบ่งปันกันใช้) อาหาร น้ำดื่ม และอุปกรณ์งานถูกแบ่งปันและจัดเตรียมเพื่อบริการผู้ร่วมกิจกรรม มีการทำโรงทาน แจกของชำร่วย และเครื่องใช้โดยไม่หวังผลตอบแทน ชาวบ้านช่วยกันบริจาคของใช้ร่วมกัน 5. การประยุกต์ด้านศีลสามัญญตา (ประพฤติสุจริตร่วมกัน) ผู้ร่วมกิจกรรมรักษาศีลและสำรวมกาย วาจา ใจ ไม่มีเหตุทะเลาะหรือกระทบกระทั่งระหว่างกิจกรรม ทั้งผู้ใหญ่และเด็กต่างรักษาระเบียบวินัย และชักชวนกันแต่งกายสุภาพงดเว้นอบายมุข 6. การประยุกต์ด้านทิวาสัญญตา (เห็นร่วมกัน) ชุมชนเห็นร่วมกันว่าประเพณีอุ้มบาตรเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม แม้จะมีความหลากหลายในความคิดเห็น

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากชาวบ้านได้รับประโยชน์ทั้งด้านวัฒนธรรมและจิตใจ คณะสงฆ์วัดอุทยานจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน การประชุมเตรียมงาน การดำเนินกิจกรรม ไปจนถึงการประเมินผลและการตรวจสอบกิจกรรม วัดเปิดพื้นที่ให้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและเผยแพร่ข้อมูลการดำเนินงานให้ชุมชนเข้าถึงได้ง่าย ซึ่งช่วยสร้างความโปร่งใสและความเชื่อมั่นระหว่างวัดกับชุมชน ลักษณะการมีส่วนร่วมนี้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระใบฎีกาสนธยา ธมฺมวโร และคณะ (2566) ที่ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนดอนกรวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยพบว่า การส่งเสริมความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง การฝึกวินัยทางการเงิน และการให้อภัยกันในชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความเข้มแข็งและความร่วมมือในพื้นที่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอธิการนินนาท สนต์จิตโต (2565) ที่ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในตำบลบ้านเลื่อ อำเภอบัวพารา จังหวัดราชบุรี โดยพบว่า เน้นให้พระสงฆ์เผยแพร่หลักพุทธธรรมควบคู่กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จัดอบรมเยาวชนเกี่ยวกับโทษของยาเสพติด ส่งเสริมวิถีชีวิตเรียบง่าย และแทรกแนวคิดเรื่องสิ่งแวดล้อมในธรรมเทศนา การมีส่วนร่วมของชุมชนกับวัดอุทยานในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดมิได้จำกัดอยู่เพียงพิธีกรรม แต่ยังครอบคลุมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง

วัดกับชุมชนการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการหล่อหลอมคุณธรรมร่วมกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาเสถียร ถาวรธมโม (2554) ที่ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัยที่ผู้ศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบว่า การมีส่วนร่วมส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก จึงสอดคล้องกับงานวิจัยดังกล่าว

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม ทฤษฎีวงจร PDCA สามารถทำนายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ได้ร้อยละ 86.2 โดยพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านลงมือปฏิบัติสามารถทำนายได้ร้อยละ 54.6 ด้านการตรวจสอบร้อยละ 41.9 และด้านการปรับปรุงร้อยละ 34.6 ตามลำดับ ในขณะที่หลักสาราณียธรรม 6 สามารถร่วมกันทำนายความมีส่วนร่วมของชุมชนได้ร้อยละ 33.5 โดยพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านเมตตาทายกรรมสามารถทำนายได้ร้อยละ 16.7 ด้านเมตตาวิจิตรกรรมร้อยละ 16.0 และด้านเมตตาโมกขกรรมร้อยละ 12.2 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวินัยธรศิริเชษฐ์ สิริวิฑฒโน และคณะ (2566) ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการเสนาสนะที่พึงประสงค์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยพบว่า การบริหารจัดการตาม PDCA และหลักสัปปายะ 4 มีการวางแผน ตรวจสอบ และปรับปรุงการก่อสร้างเสนาสนะอย่างเป็นระบบ หากเกิดปัญหาสามารถแก้ไขได้ทันที นอกจากนี้ ยังมีการบูรณาการพื้นที่และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูเนกขัมมธรรมธาร (มนูญ จารุณโณ) และคณะ (2565) ที่ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดชุมพร โดยพบว่า การบริหารจัดการเรียนการสอนตาม PDCA และการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ส่งเสริมให้ครูพระสอนศีลธรรมสามารถวางแผน ปฏิบัติ ตรวจสอบ และปรับปรุงการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในท้องถิ่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูโสภณสาโรธาส (อภิวัฒน์ ฐิตสาโร) (2554) เรื่อง การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ต่อกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยพบว่า ปัจจัยบางประการ เช่น สมณศักดิ์ ส่งผลต่อความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ต่อกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดของวัดอุทยาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนวัดอุทยานมีการประยุกต์ใช้สาราณียธรรม 6 อย่างเป็นรูปธรรมในหลายมิติ ดังนี้ 1. เมตตาทายกรรม ชาวบ้าน เยาวชน

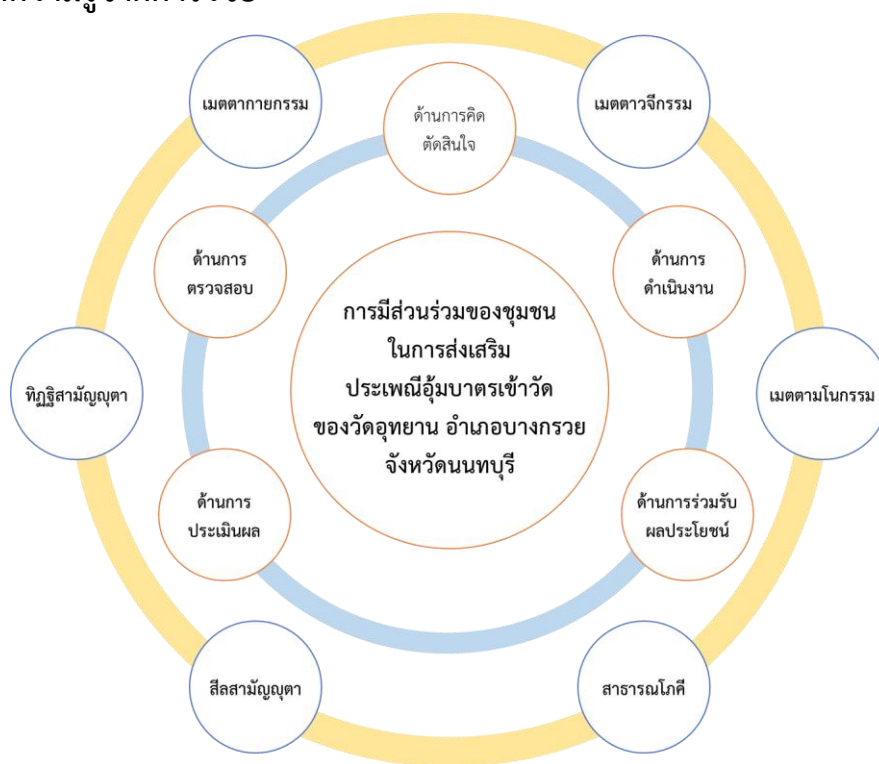

เจ้าหน้าที่รัฐ และพระสงฆ์ ร่วมแรงร่วมใจกันจัดกิจกรรมประเพณี เช่น การจัดสถานที่ทำความสะอาดวัด และบริการผู้ร่วมงาน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน แสดงถึงความมีน้ำใจและศรัทธาในกิจกรรมอย่างแท้จริง 2. เมตตาวชิกรรม ชุมชนใช้ถ้อยคำสุภาพ เป็นมิตร และสร้างแรงบันดาลใจ ทั้งผ่านการพูดคุยโดยตรงและสื่อสมัยใหม่ เช่น การประกาศเสียงตามสายหรือโพสต์เชิญชวนในโซเชียลมีเดีย ทำให้เกิดบรรยากาศเกื้อกูลและเชื่อมโยงใจคนในชุมชน 3. เมตตามโนกรรม ชุมชนมีความคิดบวก มองกิจกรรมเป็นโอกาสสร้างบุญ และมองเพื่อนร่วมกิจกรรมด้วยความเมตตา เข้าใจ และให้กำลังใจ เช่น ครูมองนักเรียนด้วยความหวังดี เจ้าอาวาสเมตตาต่อญาติโยมอย่างไม่แบ่งแยก และเยาวชนเรียนรู้การมองโลกในแง่ดีและอดทนเมื่อพบอุปสรรค 4. สาธารณโภคี ชุมชนแสดงออกผ่านการแบ่งปันสิ่งของอาหาร และทรัพยากรร่วมกัน เช่น การตั้งโรงทาน การแบ่งอุปกรณ์ หรือการแบ่งปันองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมและธรรมะ สะท้อนคุณธรรมเรื่องการให้และการเสียสละที่ปลูกฝังผ่านกิจกรรมของวัด 5. สีสสามัญญตา ชุมชนประพฤติตนเรียบร้อย สุจริต และสำรวม เช่น การแต่งกายสุภาพ การพูดด้วยความเคารพ และการปฏิบัติตามระเบียบกิจกรรมอย่างมีวินัย เยาวชนเคารพผู้ใหญ่ ขณะที่ผู้ใหญ่เปิดโอกาสให้เยาวชนมีบทบาทอย่างเหมาะสม และ 6. ทัญญูสามัญญตา ทุกภาคส่วนมีความเห็นร่วมกันว่า ธรรมะเป็นหัวใจสำคัญของกิจกรรม เห็นตรงกันว่าประเพณีอุ้มบาตรเข้าวัดช่วยสืบสานคุณธรรม เสริมสร้างจริยธรรม และเชื่อมโยงจิตใจชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียว ความคิดเห็นที่สอดคล้องนี้ทำให้กิจกรรมดำเนินไปอย่างสงบ มีประสิทธิภาพ และเป็นที่รักของคนในพื้นที่

รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูนนทวิวัฒน์ วีระมโณ (2553) ที่ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม 6 : กรณีสึกษา เทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี โดยพบว่า เสนอแนวทางการประยุกต์ใช้สาราณียธรรม 6 ในการบริหารงานเทศบาลตำบลปลายบาง ประกอบด้วย เมตตากายกรรม เจ้าหน้าที่ไม่เลือกปฏิบัติ ให้บริการอย่างเป็นธรรม เมตตาวชิกรรม กล่าววาจาสุภาพต่อผู้มาใช้บริการ เมตตามโนกรรม ยึดประโยชน์ส่วนรวมก่อนประโยชน์ส่วนตน ต้อนรับด้วยไมตรีจิต สาธารณโภคี ปฏิบัติอย่างซื่อสัตย์และเต็มใจ สีสสามัญญตา ประพฤติสุจริต ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม และทัญญูสามัญญตา รับฟังความคิดเห็นของประชาชนและนำไปปรับปรุงงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุวรรณธรรมาภิมณฑ์ (สมชาย เจริญผา) และคณะ (2565) ที่ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคีในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ทุกด้านของสาราณียธรรม 6 มีความสัมพันธ์ทางบวกและระดับสูงต่อความร่วมมือ ความเข้าใจ และการประยุกต์ใช้หลักธรรมช่วยให้นุเคราะห์เคารพกัน ให้อภัยและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ และสอดคล้องกับพระศรีญาณมกล

ภททมงคล และคณะ (2564) ที่ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย โดยพบว่า การประพัตติธรรม 6 ประกอบด้วย กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม สาธารณโกศล สีสสามัญญตา และทิจญีสสามัญญตา การปฏิบัติตามหลักธรรมนี้สร้างความสามัคคี ความเกื้อกูล และลดความขัดแย้งในสังคม พระสงฆ์ที่ปฏิบัติธรรมนี้สามารถสร้างความน่าเลื่อมใสและศรัทธาให้เกิดขึ้นในชุมชน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ได้แก่ เมตตากายกรรม การช่วยเหลือกันทางกาย เมตตาวจีกรรม การพูดสิ่งดีงาม เมตตามโนกรรม การคิดดี และมองกันในแง่ดี สาธารณโกศล การแบ่งปันสิ่งของและทรัพยากร สีสสามัญญตา ความประพัตติสุจริต และทิจญีสสามัญญตา การเห็นพ้องร่วมกัน ซึ่งสามารถขยายความได้ดังนี้ ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนกิจกรรม เปิดโอกาสให้ทุกช่วงวัยแสดงความคิดเห็น มีบทบาทจัดเตรียมสถานที่ ขบวนอุ้มบาตร และอำนวยความสะดวกพร้อม

แบ่งหน้าที่ชัดเจน ชาวบ้านได้รับประโยชน์ทางจิตใจ เยาวชนเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น ร้านค้าและผู้ประกอบการได้จำหน่ายสินค้า มีคณะกรรมการตรวจสอบและรับฟังความคิดเห็น พร้อมช่องทางร้องเรียน และหลังจบกิจกรรมมีการประเมินผล เพื่อนำไปปรับปรุงในปีถัดไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. วัดอุทยาน ควรส่งเสริมให้พระสงฆ์และผู้นำชุมชนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจผ่านเวทีธรรมะภาคีชุมชน โดยรวบรวมความรู้ด้านภาวะผู้นำเชิงพุทธกับศาสตร์สมัยใหม่
2. วัดอุทยาน ควรพัฒนาหลักสูตรอบรมธรรมะร่วมสมัยสำหรับพระสงฆ์และอาสาสมัครชุมชน โดยเน้นทักษะการถ่ายทอดธรรมะผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น คลิปวิดีโอ พอดแคสต์ เพจธรรมะ เพื่อเผยแพร่คุณค่าของประเพณีอุ้มบาตรในรูปแบบที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายต่างวัย โดยเฉพาะเยาวชนและคนรุ่นใหม่
3. วัดอุทยาน ควรมีนโยบายพระต้นแบบนำชุมชน โดยอบรมพระภิกษุในหลักสาราณียธรรม 6 และการพัฒนาตนตามพระธรรมวินัย พร้อมส่งเสริมให้พระสงฆ์เป็นแบบอย่างเชิงพฤติกรรม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. วัดอุทยาน ควรจัดเวทีธรรมะและใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นประชาชนทุกกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมบทบาทพระและผู้นำชุมชนร่วมกำหนดทิศทางกิจกรรมผ่านกลุ่มไลน์หรือเพจชุมชน
2. วัดอุทยาน ควรจัดอบรมพระสงฆ์ผลิตสื่อธรรมะร่วมสมัย และพัฒนาหลักสูตรกิจกรรมธรรมะสำหรับเยาวชน ดำเนินโครงการอุ้มบาตรวันพระ พร้อมเผยแพร่คลิปความรู้ผ่านโซเชียลของวัดและโรงเรียน
3. วัดอุทยาน ควรสร้างระบบพี่เลี้ยงธรรมะระหว่างพระสงฆ์กับครอบครัว เยาวชน และพระใหม่ จัดเวิร์กช็อปพระต้นแบบ ถ่ายทอดธรรมะเชิงชุมชน พร้อมคู่มืออุ้มบาตรสำหรับประชาชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบเวทีและภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อการตัดสินใจร่วมของพระสงฆ์และชุมชนในกิจกรรมอุ้มบาตร
2. ควรศึกษาประสิทธิภาพหลักสูตรและสื่อธรรมะดิจิทัลต่อความเข้าใจและศรัทธาในกิจกรรมอุ้มบาตรของกลุ่มเป้าหมายต่างวัย

3. ควรศึกษาบทบาทพระสงฆ์ต้นแบบและสาหรณัยธรรมที่ส่งเสริมแรงจูงใจและจริยธรรมของชุมชนและเยาวชน

เอกสารอ้างอิง

- กฤษดา สมบัติชัย. (2560). ประเพณีอุ้มบาตร : การส่งเสริมศีลธรรมในสังคมชนบท. *วารสารวัฒนธรรมพื้นบ้าน*, 4(2), 33-40.
- ที่ว่ากล่าวอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี. (2565). *สถิติประชากรปี 2565 อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี*. นนทบุรี: ที่ว่าการอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี.
- ธนศวรร นครนาคร. (2563). *การฟื้นฟูและสืบทอดประเพณีท้องถิ่นในยุคสมัยใหม่*. นครราชสีมา: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- พระครูนนทวิวัฒน์ (สมเด็จ วิธมโม). (2553). *การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาหรณัยธรรม 6 : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูเนกขัมมธรรมธาร (มนูญ จารุณโณ) และคณะ. (2565). รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของพระสงฆ์ศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดชุมพร. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(1), 291-304.
- พระครูวินัยธรศิริเชษฐ์ สิริวิฑฒโน และคณะ. (2566). รูปแบบการบริหารจัดการเสนาสนะที่พึงประสงค์ของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 6(1), 72-86.
- พระครูสุวรรณธรรมาภิรมณ์ (สมชาย เจริญผา) และคณะ. (2565). การประยุกต์ใช้หลักสาหรณัยธรรมเพื่อส่งเสริมความสมานฉันท์ในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 9(3), 222-236.
- พระครูโสภณสาโรภาส (อภิวัฒน์ ฐิตสาโร). (2554). *การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ต่อกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนาอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม* (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระใบฎีกาสนธยา ฒมวโร และคณะ. (2566). การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนดอนกรวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. *วารสารบรรลพการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์*, 4(2), 66-80.

- พระมหาเสถียร ถาวรธมโม. (2554). *การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีณญมกล ภาทวมงคล และคณะ. (2564). การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย. *Journal of Modern Learning Development*, 6(4), 212-226.
- พระอธิการนินนาท สุนตจิตโต. (2565). การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 5(1), 34-43.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Deming, W. E. (1986). *Out of the crisis*. Cambridge, MA: Center for Advanced Engineering Study, Massachusetts Institute of Technology.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.